

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en milieu

Natuurtoetsen snelheidsverhoging 130 km/uur

Beoordeling mogelijke (significante) effecten voor Natura 2000 gebied Witterveld, traject A28 direct ten westen en ten zuiden van Assen

Natuurtoets snelheidsverhoging 130 km/uur

Beoordeling mogelijke (significante) effecten voor Natura 2000-gebied Witterveld, traject A28 direct ten westen en ten zuiden van Assen

Datum	mei 2012
Status	definitief met beperkte re- visie augustus 2012

Colofon

Uitgegeven door:
Informatie
Telefoon

Rijkswaterstaat Dienst Verkeer en Scheepvaart
DVS loket
088 - 7982 555

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	7
1.1	Aanleiding en doel	7
1.2	De Basisvariant uitrol 130 km/uur	7
1.3	Traject en gebied	8
1.4	Uitvoering	8
1.5	Leeswijzer	8
2	Wettelijk kader	9
2.1	Natuurbeschermingswet 1998	9
2.2	Beschermingsregime Natura 2000	9
2.3	Beschermingsregime Beschermdenatuurmonumenten	10
2.4	Afstemming met ministerie van EL&I	10
3	Methodiek effectbeoordeling.....	11
3.1	Afbakening mogelijke effecten van snelheidstoename op natuur	11
3.2	Verkeersberekening	11
3.3	Geluid.....	11
3.4	Stikstofdepositie	14
4	Natuurtoets - Witterveld - A28 direct ten westen en ten zuiden van Assen	22
4.1	Ligging gebied en Rijkswegen	22
4.2	Instandhoudingdoelstellingen	23
4.3	Toetsing effecten geluid.....	24
4.4	Toetsing effecten stikstofdepositie.....	24
4.5	Cumulatieve effecten	28
4.6	Voorlopige conclusie	29
4.7	Vervolgoets	29
4.8	Instandhoudingsdoelstellingen.....	29
4.9	Kansen en knelpunten	30
4.10	Beheerplan.....	31
4.11	Toetsing effecten stikstofdepositie.....	31
4.12	Invoeren variabel regime in plaats van permanent.....	33
4.13	Eindconclusie	34

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doel

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (I&M) heeft bij brief van 11 februari 2011 (TK, vergaderjaar 2010-2011, kamerstuk 32 646, nr. 1) het voornemen kenbaar gemaakt om 130 km/uur als maximumsnelheid voor autosnelwegen door te voeren. Bij brief van 28 november 2011 heeft het Ministerie van I&M aangekondigd dat deze nieuwe maximumsnelheid vanaf 1 september 2012 zal worden doorgevoerd op de autosnelwegen en daarbij een (voorlopig) eindbeeld geschetst. Bij brieven van 8 februari (TK, vergaderjaar 2011-2012, kamerstuk [32 646, nr. 29](#)) respectievelijk 8 maart 2012 (TK, vergaderjaar 2011-2012, kamerstuk [32 646, nr. 31](#)) is hier naar aanleiding van 2 moties van de Tweede Kamer nader uitwerking gegeven. De verhoging van de maximumsnelheid zal bij wijziging van het Rvv 1990 (ministeriële regeling) worden gerealiseerd. Hiermee wordt een maximumsnelheid van 130 km/uur uitgangspunt voor autosnelwegen en dient een lagere of dynamische maximumsnelheid (bijv. continuering 120 km/uur of alleen avond en nacht 130 km/uur: dynamisch of variabel 130 km/uur genoemd) bij verkeersbesluit en door middel van het plaatsen van rood omrande borden met 120 km/uur, te geschieden, in geval van dynamisch 130 km/uur voorzien van een onderbord. Bij de brief van 11 februari 2011 heeft de Minister uit oogpunt van zorgvuldige besluitvorming een onderzoek aangekondigd naar de consequenties van een dergelijke verhoging van de maximumsnelheid voor luchtkwaliteit, geluidhinder, verkeersveiligheid en ook natuur. Op basis van de uitkomsten van die onderzoeken wordt vervolgens bepaald op welke autosnelwegen het noodzakelijk is om een lagere maximumsnelheid - al dan niet dynamisch - te hanteren, eventueel andere maatregelen te nemen of bijvoorbeeld de huidige maximumsnelheid van 100 km/uur of 120 km/uur te continueren. Onderdeel van het onderzoek naar de effecten op het milieu vormt een onderzoek naar de effecten op Natura 2000-gebieden en Beschermden natuurmonumenten. Voor dit onderzoek is in afstemming met het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) aansluiting gezocht bij het toetsingskader van de Natuurbeschermingswet 1998.

De voorliggende rapportage voorziet in dat kader in een natuurtoets om te bezien of significante negatieve effecten zijn uit te sluiten, dan wel daarvoor eventueel maatregelen noodzakelijk zijn.

1.2 De Basisvariant uitrol 130 km/uur

Het onderzoek naar geschikte locaties op het hoofdwegennet om 130 km/uur te gaan rijden (permanent of in variabel regime), kent 2 fasen. In fase 1 zijn de effecten van het zgn. Realisme, No Regret en Economisch scenario in beeld gebracht. Hierbij was het Realisme scenario een goede indicatie waar 130 wel en niet kan op basis van vooronderzoek en het No Regret en Economie scenario waren een wenselijke invoeringstrategie die de randen van het speelveld inzichtelijk maakten.

De uitkomsten van de diverse milieu- en veiligheidsvooronderzoeken uit fase 1 voor de 3 varianten, zijn verwerkt tot 1 Basisvariant. Belangrijke keuzes die aan de Basisvariant ten grondslag liggen zijn:

- kritische ontwerpelementen maken dat de verkeersveiligheid bij invoering van 130 km/u op bepaalde trajecten onvoldoende gegarandeerd kan worden. Op deze trajecten blijft de huidige maximumsnelheid gelden;
- het knelpunt rond luchtkwaliteit bij een dynamisch restdag regime, dat leidt tot de aanbeveling om in de Basisvariant een dynamisch avond/nacht regime 130 km/u te hanteren, met de huidige maximumsnelheid overdag;

- trajecten die op basis van expert judgement voor natuur als minder kansrijk werden beoordeeld, kregen de huidige maximumsnelheid toegewezen in de Basisvariant.

Uitgangspunt voor de te beoordelen snelheidsverhoging op het in de voorliggende rapportage onderzochte traject is de snelheidsverhoging zoals voorzien in de Basisvariant. Voor het onderzochte traject is aangegeven wat dit voor het betreffend traject inhoudt. Een volledig kaartbeeld van de Basisvariant is opgenomen in het rapport 'Milieuonderzoek uitrol 130 km/uur, fase 2' (Rijkswaterstaat, 2011).

1.3 Traject en gebied

In de voorliggende rapportage is de effectbeoordeling voor Natura 2000-gebied Witterveld opgenomen van een snelheidsverhoging van 120 km/uur naar een snelheidsregime van 130 km/uur op de A28 direct ten westen en ten zuiden van Assen (traject Assen Noord West - Pitteloseweg - viaduct Hooghalen).

1.4 Uitvoering

De voorliggende rapportage is tot stand gebracht door Grontmij in samenwerking met en onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 en 3 zijn respectievelijk het wettelijk kader en de gehanteerde methodiek voor de effectbeoordeling beschreven. In het daarop volgende hoofdstuk wordt de beoordeling, alsmede de conclusie(s) op grond daarvan beschreven.

2 Wettelijk kader

2.1 Natuurbeschermingswet 1998

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet 1998) biedt de juridische basis voor de bescherming van natuurgebieden in Nederland. Internationale verplichtingen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, maar ook verdragen als bijvoorbeeld het Verdrag van Ramsar (Wetlands) zijn hiermee in nationale regelgeving verankerd. De Nbwet 1998 onderscheidt twee categorieën beschermde gebieden, die in het kader van toetsing van verhoging van snelheid bij autosnelwegen relevant zijn:

- Natura 2000-gebieden;
- Beschermde natuurmonumenten.

Onder Natura 2000-gebieden vallen de gebieden die op grond van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn of nog worden aangewezen. Voor beide gebieden geldt het beschermingsregime op grond van met name artikel 6 van de Habitatrichtlijn, waaraan met de Nbwet 1998 uitvoering is gegeven. De (ontwerp) aanwijzingsbesluiten bevatten daartoe onder meer een lijst van soorten en/of habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen. Voor al deze natuurwaarden gelden instandhoudingdoelstellingen. De essentie van het beschermingsregime voor de Natura 2000-gebieden is dat het halen van de instandhoudingdoelstellingen niet in gevaar mag worden gebracht.

Beschermde natuurmonumenten kennen een nationale aanwijzingsgrondslag op basis van natuurschoon, natuurwetenschappelijke betekenis, voorkomen van dieren en planten. Deze natuurwaarden worden in de aanwijzingsbesluiten als zogenoemde wezenlijke kenmerken beschreven, zonder overigens in concrete doelstellingen te voorzien. De essentie is dat aantasting van de wezenlijke kenmerken dient te worden voorkomen.

2.2 Beschermingsregime Natura 2000

Ten aanzien van Natura 2000-gebieden geldt dat het halen van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag worden gebracht. In het aanwijzingsbesluit worden de instandhoudingsdoelstellingen geconcretiseerd in de vorm van een zgn. behouddoelstelling (kwaliteit en omvang) en/of een verbeterdoelstelling (kwaliteit) of uitbreidingsdoelstelling (omvang). Voor soorten kan daarbij een beoogd populatieaantal zijn opgenomen.

Voor nog lang niet alle Natura 2000 gebieden is sprake van een definitief aanwijzingsbesluit. Hierbij moet onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds Vogelrichtlijn gebieden en Habitatrichtlijngebieden. Voor Vogelrichtlijn gebieden heeft aanwijzing - veelal in de jaren '90 - plaatsgevonden. Destijds werd nog niet gesproken over Natura 2000 gebied. Voor Habitatrichtlijngebieden heeft aanwijzing nog lang niet altijd plaatsgevonden, maar is wel nagenoeg altijd sprake van een ontwerp aanwijzingsbesluit. Voor zover nog geen sprake is van een definitieve aanwijzing heeft de beoordeling plaatsgevonden op basis van de instandhoudingsdoelstellingen zoals in het ontwerpbesluit opgenomen.

Voor zover een Vogelrichtlijngebied (deels) samenvalt met een Habitatrichtlijngebied of zich in de directe nabijheid bevindt heeft het ministerie van EL&I er veelal voor gekozen om het gebied als één Natura 2000 gebied aan te wijzen. Zo nodig heeft daarbij op basis van de best beschikbare actuele informatie omtrent de vogels waarvoor een gebied (oorspronkelijk) als Vogelrichtlijn gebied is of was aangewezen, bijstelling van de instandhoudingsdoelstellingen plaatsgevonden.

In de aanwijzing als Natura 2000 gebied wordt expliciet aangegeven of de aanwijzing als Vogelrichtlijn is komen te vervallen of voor welke vogelsoorten bescherming onder het Natura 2000 regime aan de orde is. Pas indien sprake is van een definitieve aanwijzing als Natura 2000 gebied komt de vigerende aanwijzing als Vogelrichtlijngebied - voor zover aangegeven - te vervallen. Voor zover nog geen sprake is van een definitieve aanwijzing als Natura 2000 gebied, is ook voor de vogelsoorten beoordeling op basis van het ontwerp-aanwijzingsbesluit uitgangspunt. De daarin opgenomen instandhoudingsdoelstellingen geven de meest actuele situatie in het betreffende gebied weer.

In geval van een aanwijzing als Natura 2000 gebied kan ervoor worden gekozen om in het Vogelrichtlijngebied van dat gebied naast doelstellingen voor vogelsoorten, ook een doelstelling voor habitattypen op te nemen. Omgekeerd kan dit ook door een doelstelling voor vogelsoorten van toepassing te laten zijn op het Habitatrictlijn gedeelte van het Natura 2000 gebied. Dit noemt men zogenoemde complementaire doelen en in de beoordeling is voor zover relevant daarmee rekening gehouden.

Uit oogpunt van zorgvuldige besluitvorming wordt de beoogde snelheidsverhoging getoetst aan de relevante instandhoudingsdoelstellingen en is ook beoordeeld of de snelheidsverhoging geleid op die instandhoudingsdoelstellingen een (significant) verslechterend effect op habitattypen of leefgebieden van soorten of significant versturende effecten op soorten heeft. Op basis hiervan wordt beoordeeld of en zo ja voor welke autosnelwegen een snelheidsverhoging alleen met het nemen van maatregelen zou kunnen worden doorgevoerd.

Hierbij dient ook te worden gekeken naar mogelijk negatieve effecten die buiten een Natura 2000 gebied worden veroorzaakt. Dit is de zogenoemde 'externe werking'.

Voor definitief aangewezen Natura 2000-gebieden waarbinnen zich een of meerdere Beschermde natuurmonumenten bevinden, gelden niet alleen de instandhoudingsdoelstellingen ter uitvoering van de Habitatrictlijn en de Vogelrichtlijn, maar ook de zgn. oude doelen met betrekking tot natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis, dan wel soorten of planten. Met de definitieve aanwijzing als Natura 2000-gebied is de aanwijzing als Beschermde natuurmonument voor zover dit gebied zich binnen de begrenzing van het Natura 2000 gebied bevindt van rechtswege komen te vervallen. Op de doelstellingen uit de aanwijzing als Beschermde natuurmonument blijft echter het regime voor Beschermde natuurmonumenten van toepassing en toetsing hoeft dan ook niet op basis van het striktere Natura 2000 regime plaats te vinden.

2.3 Beschermingsregime Beschermde natuurmonumenten

Ten aanzien van Beschermde natuurmonumenten geldt dat aantasting van de wezenlijke kenmerken dient te worden voorkomen. Met het oog daarop wordt voor de effecten van de beoogde snelheidsverhoging in kaart gebracht en bezien welke maatregelen eventueel nodig zijn om de wezenlijke kenmerken te behouden. Voor de wezenlijke kenmerken is niet voorzien in concrete doelstellingen, maar is in het aanwijzingsbesluit een beschrijving van de kenmerken opgenomen. De Crisis- en Herstelwet d.d. 31 maart 2010 (hierna: CHW) heeft een versoepeling in de beoordeling van Beschermde natuurmonumenten doorgevoerd. Dit betekent dat de wezenlijke kenmerken voor de Beschermde natuurmonumenten een kader vormen waarbij meerdere belangen kunnen worden gewogen. Bij de beoordeling hoeft niet alleen rekening te worden gehouden met de bescherming van natuurwaarden, maar kunnen ook economische, sociale en culturele belangen worden betrokken.

Ook bij Beschermde natuurmonumenten dient te worden gekeken naar de zogenoemde externe werking.

2.4 Afstemming met ministerie van EL&I

Het ministerie van Economische zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) is eindverantwoordelijk voor bescherming van Natura 2000 gebieden en Beschermde natuurmonumenten. Om die reden zijn de voor de beoogde snelheidsverhogingen uitgevoerde natuurtoetsen uitgevoerd in afstemming met het ministerie van Economische zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I).

3 Methodiek effectbeoordeling

3.1 Afbakening mogelijke effecten van snelheidstoename op natuur

Door een al dan niet permanente snelheidsverhoging tot 130 km/uur zal de belasting van geluid en stikstof stijgen als gevolg van toename van emissie van geluid respectievelijk stikstof per voertuig. Deze toename van geluid en stikstof kan gevolgen hebben voor gevoelige soorten en habitattypen in Natura 2000 gebieden en voor gevoelige beschermde waarden van Beschermde natuurmonumenten in de omgeving van de wegtracés waar de snelheidsverhoging wordt doorgevoerd.

Andere effecten dan geluid (verstoring) of stikstofdepositie (verzuring, vermisting) kunnen op voorhand worden uitgesloten. De barrièrewerking van de weg door een snelheidstoename zal niet veranderen. De weg wordt immers niet aangepast, uitgezonderd eventueel noodzakelijke beperkte aanpassingen vanwege verkeerveiligheid. Deze aanpassingen moesten ten tijde van de uitvoering van de natuurtoetsen nog nader vorm krijgen en zijn om die reden niet meegenomen. Gezien de beperkte aard en omvang van die aanpassingen zullen de doelstellingen van Natura 2000-gebieden en de kenmerken van Beschermde natuurmonumenten naar verwachting niet in het geding zijn. Er zal zo nodig een aanvullende toetsing worden uitgevoerd om ook in bredere zin mogelijke effecten te beoordelen.

3.2 Verkeersberekening

Verkeerscijfers zijn de basis voor zowel de geluidberekeningen als de stikstofberekeningen. Voor de verkeersberekeningen is gebruik gemaakt van een verkeersmodel, het Landelijk Model Systeem (LMS 2011). Met dit model is zowel het korte termijn (2015) als het lange termijn effect (2020) van de invoering van de 130 km/uur-maatregel volgens de zgn. Basisvariant bepaald. Als omgevingsscenario is het Global Economy-scenario (GC) gehanteerd. De verkeerscijfers voor 2012 en 2013 zijn afgeleid van de verkeersberekeningen voor 2015 conform de gemiddelde verkeersgroei in het GC.

Het LMS onderscheidt drie dagdelen: ochtend- en avondspits en de restdag en twee voertuig-categorieën: personen- en vrachtauto's. Voor de geluid- en stikstofberekeningen is de standaard LMS-uitvoer verrijkt met een onderverdeling naar dag/avond/nacht en naar licht/middelzwaar en zwaar verkeer.

Op basis van deze LMS verkeersberekeningen is mede ter afbakening van het onderzoeksgebied bepaald of vanwege de snelheidsverhoging sprake kan zijn van zgn. verkeersaantrekkende werking als netwerkeffect. Hieruit is naar voren gekomen dat het doorvoeren van de snelheidsverhoging geen substantiële toename aan verkeer op wegen waar geen snelheidsverhoging wordt doorgevoerd zal hebben. Voor zover sprake is van verkeersaantrekkende werking op het relevante traject zelf, is die toename aan verkeersintensiteiten via LMS berekend en als input gebruikt voor de geluid- en stikstofberekeningen ten behoeve van de natuurbeoordeling.

3.3 Geluid

Effectprincipes

Verkeersgeluid kan een negatief effect hebben op soorten waarvoor Natura 2000-gebieden en Beschermde natuurmonumenten zijn aangewezen. Geluid kan de vocale communicatie maskeren en op korte afstand voor schrikreacties zorgen. Met name broedvogels zijn gevoelig, waarvan de effecten tot op grotere afstand kunnen doorwerken.

Drempelwaarden

Door Rijkswaterstaat is onderzoek gedaan naar de effecten van verkeersgeluid op broedvogels (Reijnen, Veenbaas en Foppen in 1992). Op basis van empirisch onderzoek is de relatie tussen broedvogeldichtheden en verkeersgeluid vastgesteld. Voor bosvogels resulteert dit in een drempelwaarde van 42 dB(A) waarboven een afname aan broedvogels is te verwachten. Voor weidevogels is deze drempelwaarde 47 dB(A).

De geluidcontour voor bosvogels (42 dB(A)) kan gebruikt worden voor de effecten van broedvogels die in gesloten vegetatie voorkomen. De geluidcontour voor weidevogels (47 dB(A)) kan worden gebruikt voor vogels die in open landschap broeden. Voor halfopen landschappen kan de 42dB(A) contour als worst case worden gehanteerd.

De gevoeligheid van andere soortgroepen is veel minder goed onderzocht. Drempelwaarden zijn meestal niet bekend. In effectstudies wordt er meestal vanuit gegaan dat broedvogels als maatgevende groep kan worden genomen. Ook in de voorliggende rapportage is dit als uitgangspunt genomen. Welke soorten gevoelig zijn voor geluid is vastgesteld op basis van de Natura 2000-effectenindicator van het ministerie van EL&I (www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicator).

Naast de ondergrens voor het al dan niet optreden van effecten op basis van het absolute geluidniveau kan een ondergrens worden gesteld aan relevantie van de hoogte van de toename van de geluidbelasting ofwel een toename die als niet-in-betekenende-mate kan worden beschouwd. Als afgeleide van een advies van de Commissie mer omtrent geluid in relatie tot verkeersintensiteiten wordt hiervoor een grens van 1dB(A) aangehouden. Een toename aan geluidbelasting van maximaal 1 dB(A) is niet merkbaar en heeft derhalve geen aantoonbaar effect.

Berekening geluidbelasting

Voor de berekening van de effecten van verkeersgeluid op natuur is de RWS standaardmethode gehanteerd. Dit houdt in dat de 42 dB(A) en 47 dB(A) geluidscontouren volgens SRM2 worden berekend. Geluidsniveaus worden berekend als gemiddelde 24-uurs waarde (L_{24}) op 1,5 m boven het maaiveld met A filterweging. In deze rekenwijze voor de voortoets zijn de effecten van stiller asfalt en schermen niet meegenomen. Er is gerekend met enkellaags ZOAB. Hierdoor kunnen de berekeningen als een worst case benadering worden beschouwd. De daadwerkelijke geluidcontouren zullen in de meeste situaties dichterbij de weg liggen.

Voor de beoordeling van de aldus bepaalde geluidscontouren is primair gebruik gemaakt van de onderzoeken die door het Bureau Waardenburg (2008)¹ en Alterra-Sovon (2006)² zijn uitgevoerd naar o.a. de mogelijke (significante) verstoring van Natura 2000 soorten door verkeer op autosnelwegen.

Rekenjaren

Voor alle gebieden zijn geluidberekeningen uitgevoerd voor het Basis scenario voor de referentiesituatie (2012) en voor 2020 en is op basis daarvan - voor zover nodig - het verschil in verstoord oppervlakte inzichtelijk gemaakt.

Toetsing van geluidseffecten op Natura 2000-gebieden

Voor Natura 2000-gebieden dient in eerste instantie te worden beoordeeld of de snelheidsverhoging mogelijk significante gevolgen kan hebben, dan wel dat dit op voorhand valt uit te sluiten.

¹ Bureau Waardenburg, 2008. Bestaand gebruik van rijksinfrastructuur en Natura 2000-gebieden. Rapport nr.07-124. Opdrachtgever: Rijkswaterstaat.

² Alterra, 2006. Nadere verkenning van de invloed van verkeerslawaaï op broedvogels in Natura 2000 gebieden. Met medewerking van SOVON Vogelonderzoek Nederland. Opdrachtgever: Rijkswaterstaat.

Eerste beoordeling geluid (voortoets)

Bij de beoordeling van het effect van geluid zijn de onderstaande beoordelingscriteria gebruikt in de volgende volgorde:

- Is het gebied aangewezen voor geluidgevoelige soorten? Zo nee, effecten van verkeersgeluid zijn uitgesloten.
- Ligt de voor het gebied en soorten relevante geluidcontour (42 dB(A) dan wel 47 dB(A)) op basis van de worst case aannames binnen het gebied? Zo nee, dan zijn effecten van verkeersgeluid uitgesloten.
- Zo ja, dan wordt mede op basis van de onderzoeken die door het Bureau Waardenburg (2008) en Alterra-Sovon (2006) beoordeeld of significante gevolgen zijn uit te sluiten.
- Zo niet, dan dient een nadere toetsing in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen plaats te vinden.

Nadere beoordeling geluid (vervolgtoets)

De centrale vraag in de vervolgtoets is of door de snelheidsverhoging het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen daadwerkelijk in het geding kan zijn.

Die beoordeling wordt gedaan aan de hand van een (zoveel mogelijk) kwantitatieve voorspelling van de effecten van geluid op daarvoor gevoelige soorten waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt. De voorspelde veranderingen worden gerelateerd aan de huidige omvang en kwaliteit van het areaal van het leefgebied en van de omvang van de populatie van soorten waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt.

Uitgangspunt voor de beoordeling is of de toename aan effecten tengevolge van de betreffende autosnelweg aan het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in de weg kan staan. Dit heeft zowel betrekking op de omvang en kwaliteit van het leefgebied als directe effecten op de populatie. Indien dit met zekerheid kan worden uitgesloten, is geen sprake van significante gevolgen.

Cumulatieve effecten

Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid wordt bij de beoordeling rekening gehouden met eventuele cumulatieve effecten. Hiervan is sprake als naast de snelheidsverhoging andere ontwikkelingen in of rondom een Natura 2000-gebied zijn voorzien en die in combinatie mogelijk schadelijk kunnen zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij worden zo nodig tevens ontwikkelingen betrokken waarvoor besluitvorming reeds heeft plaatsgevonden, maar die nog niet in uitvoering zijn. Bestaande activiteiten/ ontwikkelingen worden als onderdeel van de achtergrondbelasting van geluid meegenomen. De mogelijke gevolgen vanwege een toename van geluid door een snelheidsverhoging op andere autosnelwegen die voor hetzelfde gebied relevant zijn, worden in feite al cumulatief bepaald doordat deze in de LMS verkeersberekeningen integraal zijn meegenomen.

Voor zover in voorbereiding zijnde wegenprojecten leiden tot veranderingen in de verkeersintensiteit van de in dit kader relevante wegen, zijn deze veranderingen ook verdisconteerd in het onderzoek.

Toetsing van geluidseffecten op Beschermden natuurmonumenten

Bij de beoordeling van effecten op Beschermden natuurmonumenten staat de mogelijke aantasting van wezenlijke kenmerken centraal. Deze kenmerken kunnen worden beïnvloed door verkeerslawaai indien het gebied van waarde is voor vogels of andere geluidgevoelige soorten.

Bij de beoordeling van het effect van geluid zijn de onderstaande beoordelingscriteria gebruikt in onderstaande volgorde:

- Is het gebied aangewezen voor geluidgevoelige soorten? Zo nee, zijn effecten van verkeersgeluid uitgesloten.
- Is sprake van een toename aan geluid vanwege sec de betreffende snelheidsverhoging die merkbaar is en derhalve een effect kan hebben op de relevante voor geluid gevoelige soort?

Om de tweede vraag te kunnen beantwoorden is voor de te onderscheiden snelheidsregimes en rekening houdende met het type wegdek (ZOAB, e.d.) bepaald wat de maximale toename aan geluid kan zijn vanwege de snelheidsverhoging. Hieruit is naar voren gekomen dat die toename altijd ruim onder de 1 dB(A) ligt voor de relevante wegtrajecten en daardoor geen sprake zal zijn van een aantoonbaar effect op de relevante soorten.

3.4 Stikstofdepositie

Effectprincipes

In veel Natura 2000-gebieden en Beschermden natuurmonumenten liggen habitattypen en leefgebieden van soorten die gevoelig zijn voor verzurende en/of vermestende invloed van stikstofdepositie. Als de depositie van stikstof te hoog is kan dit leiden tot ongewenste veranderingen in de vegetatie. Zeldzame soorten in voedselarme omstandigheden worden verdrongen door meer algemene soorten. Samen met andere problemen, waaronder verdroging, heeft dit in de afgelopen decennia geleid tot een afname van de biodiversiteit in de Nederlandse natuurgebieden.

De Stichting Advisering Bestuursrechtspraak van de Raad van State (StAB) heeft in een advies van 24 maart 2009 (StAB/38266/H) aangegeven, dat tevens rekening gehouden moet worden met de effecten van stikstofdepositie op Vogelrichtlijnsoorten. In het verlengde hiervan ligt het voor de hand niet alleen rekening te houden met vogels, maar ook andere soortengroepen als insecten, vissen, amfibieën en reptielen, waarvoor een gebied is aangewezen. In het algemeen kan worden gesteld dat alle soorten gevoelig kunnen zijn voor stikstofdepositie die afhankelijk zijn van een leefgebied dat gevoelig is voor stikstofdepositie.

Ecologische effecten van stikstofdepositie

Stikstofdepositie bestaat in gereduceerde vorm (NH_3 , ammoniak) en geoxideerde vorm (stikstofoxide, NO_x). De stikstofemissie van landbouw bestaat voornamelijk uit ammoniak, terwijl industrie en verkeer voornamelijk stikstofoxiden emitteren. Beide vormen van stikstof kunnen worden omgezet tot de nutriënten ammonium (NH_4) en nitraat (NO_3). De extra aanvoer van deze voedingsstoffen kan vooral bedreigend zijn voor voedselarme habitattypen. Door de verrijking kan de vegetatie verruigen en kunnen kenmerkende soorten van schrale milieus verdwijnen. Daarnaast kan depositie van stikstof leiden tot een daling van de bodem-pH. Door verzuring verdwijnen gevoelige soorten en neemt de soortenrijkdom en kwaliteit van zuurgevoelige habitattypen af.

Drempelwaarden

Als drempelwaarde voor het al dan niet optreden van significante effecten op habitats wordt voor Natura 2000-gebieden de kritische depositiewaarde (KDW) gehanteerd. De KDW wordt gedefinieerd als 'de grens waarboven het risico niet kan worden uitgesloten dat de kwaliteit van het habitatype significant wordt aangetast als gevolg van de verzurende en/of vermestende invloed van de atmosferische stikstofdepositie'. Dit komt inhoudelijk overeen met de internationaal gangbare definitie: 'De kritische depositie is een kwantitatieve schatting van de blootstelling aan één of meer verontreinigende stoffen, waar beneden geen significante schadelijke effecten optreden aan gespecificeerde gevoelige elementen in het milieu, volgens de huidige stand van kennis.' De KDW is wetenschappelijk breed geaccepteerd en wordt ook in de jurisprudentie gehanteerd om bijvoorbeeld overbelaste situaties te duiden. Voor gebiedspecifieke toetsing moet echter ook rekening worden gehouden met andere bepalende factoren.

Er is een check gedaan wat betreft een eventueel te hanteren lagere range van Kritische Depositiewaarden op grond van de publicatie van Bobbink, 2010 (Bobbink, R. & J.-P. Hettelingh (eds), 2010, Review and revision of empirical critical loads and dose response relationships). Het blijkt dat dit met uitzondering van Grijze duinen in Natura 2000-gebied Kennemerland Zuid bij de natuurtoetsen 130 km niet aan de orde is. Bij een aantal natuurtoetsen is juist een mogelijke verhoging van de KDW aan de orde, zoals bij hoogveen en de vennen. Voor zover relevant is deze publicatie bij toetsing van het betreffende habitatype betrokken.

Voor soorten die afhankelijk zijn van stikstofgevoelige habitattypen is de drempelwaarde minder eenduidig vast te stellen. De effecten voor deze soorten zijn afhankelijk van verandering in structuur en/of het verdwijnen van specifieke plantensoorten, wat niet 1-op-1 gekoppeld hoeft te zijn aan de KDW. Bovendien kan het leefgebied van soorten mede habitattypen betreffen die niet gevoelig zijn voor stikstofdepositie.

Voor Beschermden natuurmonumenten is deze KDW bruikbaar als indicator van de gevoeligheid van de in het aanwijzingsbesluit beschreven vegetaties. Op basis van die beschrijvingen wordt daartoe bezien welk in het kader van Natura 2000 benoemd habitatype hiermee het meeste overeenkomt en welke KDW dat habitatype heeft.

Berekening stikstofdepositie

Rekenpunten

Voor de Natura 2000-gebieden en Beschermden natuurmonumenten wordt op de rekenpunten met AERIUS 1.2 de stikstofdepositie berekend tot een afstand van ca. 3 km van de weg (uitgevoerd door Goudappel-Coffeng).

Detailniveau van de rekenpunten:

- Verkeersbijdrage: Natura 2000-gebieden en Beschermden Natuurmonumenten: octagonalen 100 x 100 meter.
- GDN: Natura 2000-gebieden: octagonalen 100 x 100 meter.
- GDN: Beschermden natuurmonumenten, voor zover niet gelegen in een N2000 gebied: 1 x 1 km vakken.

Rekenjaren

De berekeningen zijn uitgevoerd voor de Basisvariant (zie § 1.2). Uitgangspunt voor de berekeningen is dat de snelheidsverhoging in 2012 wordt ingevoerd. Het jaar 2012 is daarom als referentiejaar in beeld gebracht. Daarnaast is een doorkijk naar toekomstige jaren gegeven. Concreet zijn per traject de volgende peiljaren gehanteerd:

- 2012 als referentiejaar;
- 2013 als eerst representatief vergelijkingsjaar;
- 2015 en 2020 als jaren om de ontwikkeling richting toekomst inzichtelijk te maken.

Bij Natura 2000-gebieden is voor 2013, 2015 en 2020 de stikstofdepositie doorgerekend op basis van het huidige snelheidsregime (autonome situatie) en op basis van het regime met een permanente snelheidsverhoging. Naast een vergelijking met de huidige situatie (2012) is daarmee de mogelijke toename aan depositie tengevolge van sec de snelheidsverhoging inzichtelijk gemaakt (verminderde afname genoemd) en bij de beoordeling van mogelijke effecten voor de instandhoudingsdoelstellingen betrokken. De stikstofdepositie rond wegvakken met een dynamisch snelheidsregime is post hoc afgeleid op basis van een gewogen gemiddelde tussen de berekeningen voor de huidige snelheid en de stikstofberekeningen met een permanente snelheidsverhoging.

Voor de habitattypen waarvoor het Natura 2000 gebied is aangemeld, wordt per habitatype de oppervlakte gewogen gemiddelde totale depositie berekend door de GDN kaarten in GIS te projecteren op de beschikbare habitattypenkaarten (zoals gebruikt in AERIUS, EL&I augustus, 2011). De resultaten daarvan worden steeds in tabelvorm voor de hierboven genoemde rekenjaren weergegeven. Meer specifiek wordt de gemiddelde (oppervlaktegewogen) verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op de gevoelige habitattypen binnen ca. 3 km van de weg weergegeven voor:

- de referentiesituatie (2012);
- de toekomstige situatie zonder snelheidsverhoging (autonoom) in 2013, 2015 en 2020;
- en na invoering van een variabel (var) snelheidsregime van 120-130 km/uur in 2013, 2015 en 2020.

In tabelvorm ziet dit er als volgt uit:

Gemiddelde stikstofdepositie (mol/ha/jaar) als gevolg van wegverkeer op de gevoelige habitattypen. Rood betekent verkeersbijdrage bij variabel 130 km/uur > verkeersbijdrage referentie 2012. Groen betekent verkeersbijdrage bij variabel 130 km/uur ≤ verkeersbijdrage referentie 2012. Daarnaast is de autonome situatie in 2013, 2015 en 2020 weergegeven.

		2012	2013	2015	2020	2013	2015	2020
Habitattypen		ref	aut	aut	aut	var 130	var 130	var 130
H2310	Stuifzandheiden met struikhei							
H3160	Zure vennen							
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)							
H4030	Droge heiden							
H7150	Pioniervegetaties met snavelbiezen							

De gemiddelde waarden geven in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen in principe het beste inzicht in de trend voor wat betreft de stikstofdepositie afkomstig van het verkeer en de mogelijke effecten daarvan. Dit laat onverlet dat zich gebiedsspecifiek situaties kunnen voordoen waarbij de toename aan depositie tengevolge van de snelheidsverhoging (zeer) lokaal voor 1 of meerdere habitats zodanig afwijkt van de gemiddelde waarden, dat de beoordeling niet enkel op basis van de gemiddelde depositietoename kan worden uitgevoerd. Om na te gaan wanneer dit het geval is wordt per habitattypen bezien of lokaal sprake kan zijn van noemenswaardig hogere toenames aan depositie. Daartoe wordt steeds in een vergelijkbare tabelvorm per habitattypen de maximale verkeersbijdrage aan depositie weergegeven voor de referentiesituatie (2012) en de toekomstige situatie zonder (autonoom) en na invoering van een permanent snelheidsregime van 130 km/uur. Op basis daarvan is per habitattypen de maximaal berekende toename aan depositie tengevolge van de snelheidsverhoging af te leiden die (zeer) lokaal - op de kortste afstand van de snelweg - met AERIUS is berekend. Wanneer daaruit blijkt dat de maximaal berekende toename noemenswaardig afwijkt van de gemiddelde toename aan depositie, wordt voor de betreffende habitattypen in de toetsing de ruimtelijke spreiding in de toename aan stikstofdepositie tengevolge van de snelheidsverhoging inzichtelijk gemaakt en in de beoordeling betrokken. Die ruimtelijke spreiding wordt via kaartbeelden gepresenteerd. Hieruit valt per habitattypen af te leiden in welke mate (gewerkt wordt met ranges: 0-1, 1-2, 2-5, 5-10, 10-20 mol/ha/jr) verspreid over het gebied binnen ca. 3 km sprake is van een toename (of afname) aan depositie tengevolge van de snelheidsverhoging. Hierbij wordt met name uitgegaan van de vergelijking tussen het referentiejaar, 2012, en het 'worstcase' jaar 2013. Op basis daarvan wordt weergegeven in welke mate de te onderscheiden 'ranges aan toename' aan de orde zijn. Hierbij wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel, waarin staat aangegeven wat het oppervlaktepercentage van de toename per 'range aan toename' is ten opzichte van de totale oppervlakte van het betreffende habitattypen zowel binnen ca. 3 km als binnen het gehele Natura 2000-gebied.

Toename van stikstofdepositie vanuit het wegverkeer van 2012 naar 2013 (incl. snelheidsverhoging) in categorieën met bijbehorende oppervlaktes binnen ca 3 km en percentage van het oppervlakte binnen ca 3 km en het percentage van het gehele Natura-2000 gebied.

Toename (mol/ha/jr)	Opp. (ha)	% opp. habitattypen < ca. 3km	% habitattypen gehele gebied
0-1			
1-2			
2-5			
Enz.			

Emissiefactoren

In deze studie is gebruik gemaakt van emissiefactoren die het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het kader van de jaarlijkse update van de Grootchalige Concentratiekaarten Nederland (GCN-kaarten) publiceert. Het betreft de emissiefactoren conform het BBR scenario (PBL; maart 2011).³ De set emissiefactoren bestaat uit emissiefactoren voor combinaties van verschillende rijsnelheden en voertuigcategorieën (licht, middelzwaar en zwaar wegverkeer). Deze emissiefactoren zijn opgenomen in Aerius. Op de wegvakken waar 130 km/uur wordt gereden (permanent en variabel) is voor lichte voertuigen een verschalingsfactor van 1.2 gehanteerd ten opzichte van de emissiefactoren voor 120 km/uur. Deze verschalingsfactor is gebaseerd op de emissiefactoren die door TNO zijn aangeleverd voor 130 km/uur.

Toetsing van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden

In het kader van een eerste beoordeling (voortoets) dient bepaald te worden of negatieve effecten in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen op voorhand kunnen worden uitgesloten, en zo niet of significantie van effecten kunnen worden uitgesloten.

Eerste beoordeling stikstof (voortoets)

In een eerste beoordeling van het aspect stikstof wordt onder meer de kritische depositiewaarde betrokken. Gelet op de zorgvuldige wetenschappelijke onderbouwing van de kritische depositiewaarde mag aangenomen worden dat zolang de stikstofbelasting, inclusief verkeersbijdrage, onder de KDW blijft, significante effecten tengevolge van stikstofdepositie op de kwaliteit of omvang van de habitattypen kunnen worden uitgesloten. Indien de KDW worden overschreden dan is veelal voor behoud en zeker voor verbetering een dalende belasting nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren. Als de snelheidsverhoging voor een relevante toename van stikstofbelasting zorgt ten opzichte van de huidige situatie kan in dat geval in de voortoets een significant effect niet op voorhand worden uitgesloten. Er zal dan een nadere toetsing in de vorm van een vervolgoets noodzakelijk zijn.

Op basis van de depositieberekeningen wordt bepaald wat de depositie per habitattype binnen de geselecteerde Natura 2000-gebieden is.

Stikstof en soorten

Mede naar aanleiding van de uitspraak van de RvS heeft Dienst Verkeer en Scheepvaart (DVS) Grontmij gevraagd een analyse te maken van de gevolgen van stikstofdepositie voor Vogelrichtlijnsoorten en Habitatrictlijnsoorten (Grontmij, 2011)⁴. Daarnaast heeft EL&I (Bal, 2011 in prep) een analyse uitgevoerd van VHR soorten. In onderstaande tabellen is weergegeven welke Vogel- en Habitatrictlijnsoorten (mogelijk) gevoelig zijn voor verandering van hun broedhabitat, foerageergebied en/of voedselbronnen als gevolg van stikstofdepositie. Uit deze onderzoeken blijkt dat zoogdieren niet gevoelig zijn voor stikstofdepositie.

Overzicht van voor stikstofdepositie gevoelige VR-soorten. Lichtblauw = niet gevoelig, oranje = enigszins gevoelig, rood = gevoelig.

Vogelrichtlijnsoort	Broedhabitat*	Foerageerhabitat*	KDW Bal*	Habitattype Bal*
Blauwe kiekendief			900-1600	H2190B, H2190C, 6510B, H2130B, H2130C, H6510A, H4010A, H6230, H2140A, H2190C,

³ Gedurende afronding van de natuuronderzoeken kwamen de nieuwe emissiefactoren (maart 2012) beschikbaar. Deze hadden vanwege de zeer beperkte verschillen met de gebruikte emissiefactoren geen consequenties voor de uitgevoerde berekeningen en vormden derhalve geen aanleiding tot bijstelling van de onderzoeken en de daarin getrokken conclusies.

⁴ Grontmij, 2011, Quickscan invloed stikstofdepositie op Vogelrichtlijnsoorten. Auteurs A.H. Tuitert en S.C. Wessels. Rapport Grontmij in opdracht van Rijkswaterstaat-DVS.

Vogelrichtlijnsoort	Broedhabitat*	Foerageerhabitat*	KDW Bal*	Habitattype Bal*
				H6230, H2310, H2320, H4030, H2110, H2120
Bontbekplevier			1400-1600	H2190B, H2190C, H2110
Boomleeuwerik			700-1300	H2330, H2310, H2320, H4030, H2130A, H6120, H6230
Bruine kiekendief			900-1600	H2190B, H2190C, H6510B, H2130B, H2130C, H2130A, H6510A, H4010A, H6230, H2140A, H2190C, H6230, H2110, H2120
Dodaars			400	H3130, H3160
Draaihals			700-1100	H2310, H2320, H4030, H2330
Duinpieper			700-1100	H2310, H2330
Geoorde fuut			440	H3130, H3160
Grauwe kiekendief			900-1400	H2190B, H2190C, H2130B, H2130C, H2130A, H6510A, H4010A, H6230, H2140A, H2190C, H6230, H2310, H2320, H4030, H2140B, H2150, H2110, H2120
Grauwe klauwier			400-1400	H3130, H3160, H2190B, H2190C, H6410, H6120, H6230, H2130B, H2130C, H2130A, H6510A, H4010A, H2140A, H2190C, H3160, H7110A, H7110B, H7120, H2310, H2320, H4030
Grutto			1300-1600	H6410, H6510B, H4010A, H6230,
Ijsvogel			400	H3130
Kemphaan			1100-1600	H6410, H4010A, H6230,
Kievit			1400-1600	H6510B
Kleine mantelmeeuw				
Korhoen			1000-1800	H6410, H9120, H9190, H7120, H91D0, H2310, H2320, H4030, H7110A, H7110B, H7120, H4010A, H6230
Kwartelkoning			1400-1600	H6410, H6510B
Nachtzwaluw			400-1800	H6120, H6230, H4010A, H6230, H7110A,

Vogelrichtlijnsoort	Broedhabitat*	Foerageerhabitat*	KDW Bal*	Habitattype Bal*
				H7110B, H7120, H2310, H2320, H4030, H2330, H9190
Oeverzwaluw			400	H3130
Paapje			900-1400	H2190B, H2190C, H6410, H2130B, H2130C, H2130A, H6120, H4010A, H6230, H2140A, H2190C, H6230, H7110A, H7110B, H7120
Pijlstaart			400	H3130
Porseleinhoen				
Roerdomp			400	H3130
Roodborsttapuit			900-1300	H6410, H6120, H6230, H2130B, H2130C, H2130A, H4010A, H6230, H2310, H2320, H4030
Scholekster			900-1600	H6510B, H2130B, H2130C, H2130A, H6230, H2140B, H2150, H2110, H2120
Slechtvalk			400	H3130
Strandplevier			1400	H2110
Tapuit			700-1400	H6120, H6230, H2130B, H2130C, H2130A, H2310, H2320, H4030, H2330, H2120
Tureluur			1400-1600	H2190B, H2190C, H6410, H6510B
Velduil			400-1600	H2190B, H2190C, H2130B, H2130C, H2130A, H6510A, H4010A, H6230, H2140A, H2190C, H6230, H7110A, H7110B, H7120
Visarend			400-1600	H3130, H2190B, H2190C, H6410
Visdief			900-1400	H2130A, H2130B, H2130C
Watersnip			400-1600	H2190B, H2190C, H6410, H4010A, H6230, H2140A, H2190C, H6230, H7110A, H7110B, H7120
Wespendief			400-1100	H3130, H2310, H2320, H4030
Woudaap			400	H3130
Zeearend			400	H3130
Zwarte stern			400	H3130
Zwarte specht			1400	H9160A, H9120, H9190

Overzicht van voor stikstofdepositie gevoelige Habitatrichtlijnsoorten. Oranje = enigszins gevoelig, rood = gevoelig.

Habitatrichtlijnsoort	Groeiplaats / verblijfplaats	Foerageerhabitat	KDW Bal	Habitatype Bal
Beekprik			<2400	
Bittervoorn			1800?- 2100?	
Donker pimpernelblauwtje			1400- 1600	H6150B, H6150A
Drijvende waterweegbree		n.v.t.	400-2100	H3150, H3130
Gaffellibel				
Geel schorpioenmos		n.v.t.	1100- 1400	H7140A, H7230
Geelbuikvuurpad				
Gestreepte waterroofkever				
Gevlekte witsnuitlibel			400-2100	H3150, H2190A, H3130
Groenknolorchis		n.v.t.	100-1400	H2190B
Grote vuurvlinder			700-1400	H7140B, H6410
Kamsalamander			400-2100	H3150 H3130
Kruipend moerasscherm		n.v.t.	1600	H7140a
Nauwe korfslak			1400- 1800	H2190B, H2160, H6430C
Pimpernelblauwtje			1100- 1600	H6410, H6510B, 6510A, 6430C, 9160B
Platte schijfhoren			400-2100	H3150, H2190A, H3130
Spaanse vlag				
Tonghaarmuts		n.v.t.		
Vliegend hert				
Zeggekorfslak			1900 <2400	H91e0c

* Op basis van Grontmij, 2011, ** Op basis van Bal, 2011 in prep

Bij Natura 2000-gebieden wordt in eerste instantie bepaald of het gebied is aangewezen is voor soorten die gevoelig zijn voor stikstofdepositie op basis de bovenstaande tabellen. Vervolgens wordt bepaald of het stikstof gevoelige habitatype zich binnen het betreffende gebied bevindt. Indien dit het geval is wordt getoetst of de KDW die aan de soort op basis van het leefgebied is toegewezen wordt overschreden na de invoering van 130 km/uur. Op basis van de overschrijding en de toename als gevolg van de snelheidsverhoging wordt bepaald of (significante) effecten voor de betreffende soort al dan niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. Indien de KDW niet wordt overschreden wordt beoordeeld of een toename aan stikstofdepositie ten gevolge van de snelheidsverhoging tot verslechtering van het leefgebied kan leiden. Beide beoordelingen worden in het licht van de al dan niet gekwantificeerde doelstelling (na te streven populatieaantal, dan wel trend) voor de soort zelf uitgevoerd.

Nadere beoordeling stikstof (vervolgtoets)

De centrale vraag in de vervolgtoets is of door de snelheidsverhoging het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen daadwerkelijk in het geding kan zijn.

De beoordeling of stikstofdepositie het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen in het geding kan brengen, wordt gedaan aan de hand van een (zoveel mogelijk) kwantitatieve voorspelling van de effecten van stikstofdepositie op daarvoor gevoelige habitatypes en leefgebie-

den van soorten waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt. De voorspelde veranderingen worden gerelateerd aan de huidige omvang en kwaliteit van het areaal van de habitattypen of van de omvang van het leefgebied van soorten in relatie tot omvang van de populatie waarvoor een instandhoudingsdoelstelling geldt.

Bij de beoordeling wordt rekening gehouden met de instandhoudingdoelstelling die voor het betrokken habitatype is geformuleerd in de (ontwerp)aanwijzingsbesluiten. Hierbij wordt gekeken naar andere kansen en knelpunten zoals in de rapportages van KIWA en EGG-consult⁵ (beschikbaar via de website van EL&I: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=kiwaachterkanten>) en voor zover beschikbaar de gebiedsanalyses die in het kader van het beheerplan proces zijn uitgevoerd.

Uitgangspunt voor de beoordeling is of de voorgenomen snelheidsverhoging naar 130 km/uur het op termijn realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura 2000-gebied in de weg kan staan. Indien dit met zekerheid kan worden uitgesloten, is geen sprake van significante gevolgen en kunnen maatregelen achterwege blijven.

Cumulatieve effecten

Vanuit het oogpunt van zorgvuldigheid wordt bij de beoordeling rekening gehouden met eventuele cumulatieve effecten. Hiervan is sprake als naast de snelheidsverhoging andere ontwikkelingen in of rondom een Natura 2000-gebied zijn voorzien en die in combinatie mogelijk schadelijk kunnen zijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij worden zo nodig tevens ontwikkelingen betrokken waarvoor besluitvorming reeds heeft plaatsgevonden, maar die nog niet in uitvoering zijn. Bestaande activiteiten / ontwikkelingen worden als onderdeel van de achtergrondbelasting van geluid meegenomen. De mogelijke gevolgen vanwege een toename van stikstof door een snelheidsverhoging op andere autosnelwegen die voor hetzelfde gebied relevant zijn, worden in feite al cumulatief bepaald doordat deze in de LMS verkeersberekeningen integraal zijn meegenomen.

Voor zover in voorbereiding zijnde wegenprojecten leiden tot veranderingen in de verkeersintensiteit van de in dit kader relevante wegen, zijn deze veranderingen ook verdisconteerd in de verkeerscijfers welke als input zijn gebruikt voor de stikstofdepositie berekeningen. Hierdoor is het cumulatief effect van alle verkeersprojecten in de stikstofberekening meegenomen.

Beoordeling stikstofdepositie in Beschermden natuurmonumenten

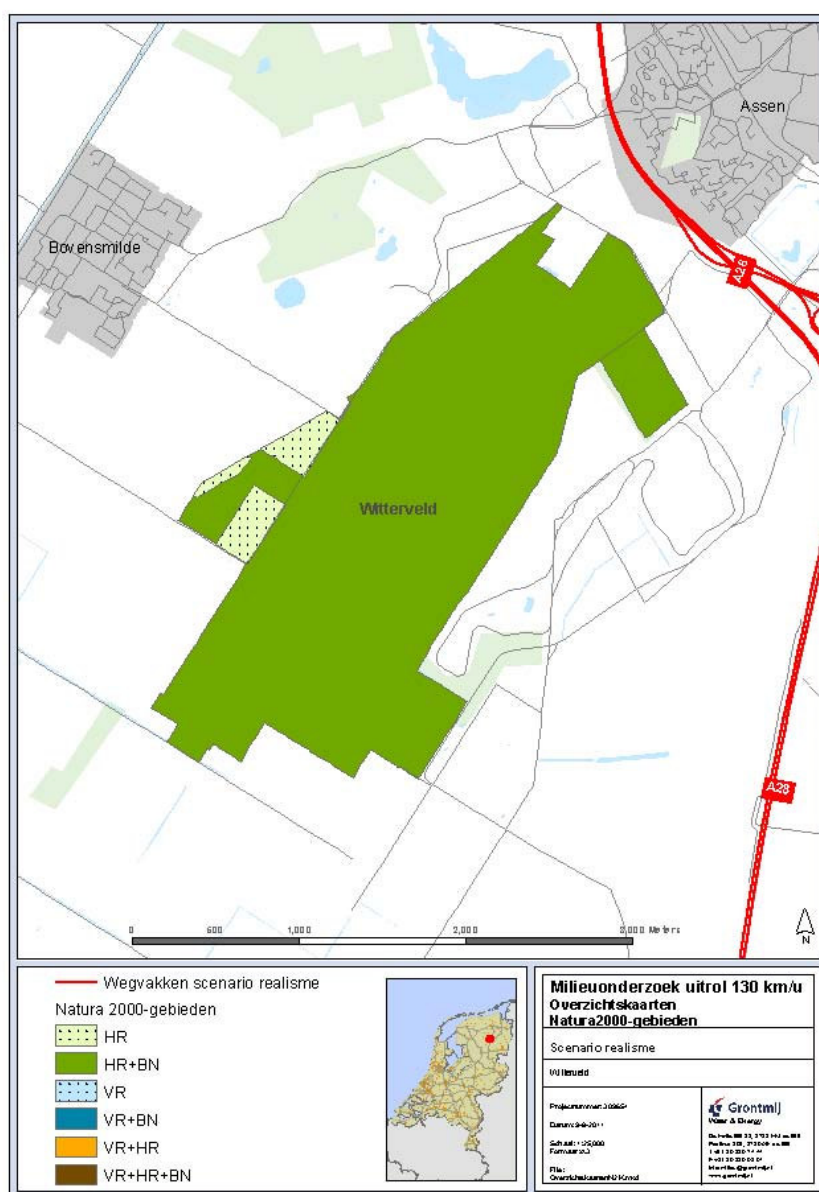
Voor Beschermden natuurmonumenten wordt in eerste instantie bepaald of de natuurwaarden waarvoor het gebied is aangewezen gevoelig zijn voor stikstofdepositie. Omdat er voor Beschermden natuurmonumenten geen instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen worden de relevante soorten en habitats door een ecoloog afgeleid uit de aanwijzingsbesluiten. Voor natuurwaarden die zijn opgenomen in de aanwijzingen van Beschermden natuurmonumenten zijn geen KDW's vastgesteld. Om die reden is bepaald of de combinatie van deze soorten vergelijkbaar is met Natura 2000 habitattypen, waarvoor wel een KDW is vastgesteld. Op deze manier worden de aan deze soorten en habitats gerelateerde KDW gehanteerd om een indicatie te krijgen van de stikstofgevoeligheid van de natuurwaarden in het Beschermd natuurmonument. Omdat er voor Beschermden natuurmonumenten geen habitatkaarten beschikbaar zijn wordt de analyse uitgevoerd op basis van de begrenzing van het Beschermden natuurmonumenten. Op basis van de depositieberekeningen wordt bepaald wat de depositie van een wegvak binnen de grenzen van het Beschermden natuurmonument is. Rekening houdend met de stikstofgevoeligheid van de natuurwaarde en de toename als gevolg van de snelheidsverhoging wordt bepaald of schadelijke effecten al dan niet op voorhand kunnen worden uitgesloten. Mochten schadelijke effecten niet op voorhand kunnen worden uitgesloten dan wordt een nadere beoordeling uitgevoerd, waarbij zo mogelijk wordt gezien of de precieze ligging van de relevante natuurwaarden valt te achterhalen.

⁵ KIWA en EGG-consult, 2007. Knelpunten en kansen van Natura 2000 gebieden. Opdrachtgever Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Directie Natuur.

4 Natuurtoets - Witterveld - A28 direct ten westen en ten zuiden van Assen

4.1 Ligging gebied en Rijkswegen

Witterveld is aangewezen als Natura 2000-gebied in het kader van de Habitatrictlijn. Een groot deel van het gebied was eerder al onder dezelfde naam aangewezen als Beschermd natuurmonument. Op de A28 is een snelheidsverhoging van 120 km/uur naar permanent 130 km/uur beoogd. Op onderstaande kaart is de begrenzing en de ligging ten opzichte van deze autosnelweg weergegeven.

Begrenzing van het Natura 2000-gebied en ligging ten opzichte van de A28.

4.2 Instandhoudingdoelstellingen

In onderstaande tabel zijn de instandhoudingdoelstellingen weergegeven en de gevoeligheid voor geluid en stikstof.

De instandhoudingsdoelstellingen en mate van gevoeligheid van het Natura 2000-gebied Witterveld. Voor stikstofgevoelige habitattypen is de KDW (mol/ha/jaar) weergegeven.

Instandhoudingsdoelstellingen

		Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal paren	Draagkracht aantal vogels	Gevoelig voor geluid van weg- verkeer	Gevoelig voor stikstof
Habitattypen								
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	=	=				NG	1300
H4030	Droge heiden	=	=				NG	1100
H7110A	*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>				NG	400
H7110B	*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	=	=				NG	400
H7120	Herstellende hoogvenen	= (<)	>				NG	400
H91D0	*Hoogveenbossen	=	=				NG	1800

* Prioritaire habitats

Legenda

=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering Gevoelig voor geluid van wegverkeer of stikstofdepositie
G	Waar de KDW-waarde bekend is, is deze ingevuld, op basis van het rapport van Bal.
BG	Beperkt gevoelig voor geluid van wegverkeer of stikstofdepositie
NG	Niet gevoelig voor het geluid van wegverkeer of stikstofdepositie

Het Witterveld is aangewezen voor een aantal habitattypen op grond van de Habitatrichtlijn. Een groot deel van het gebied was eerder al onder dezelfde naam aangewezen als Beschermd natuurmonument, onder andere vanwege het belang van het gebied voor vogels, reptielen en amfibieën. Daarbij hoort ook de voor de fauna noodzakelijke rust als wezenlijk kenmerk. Ingevolge artikel 15a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 heeft de instandhoudingsdoelstelling voor dat deel van het gebied, dat zijn status als Beschermd natuurmonument met de aanwijzing als Natura 2000-gebied heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen aanwijzingsbesluit. Concreet betekent dit dat getoetst moet worden of snelheidsverhoging invloed heeft op de vogels en herpetologische waarden waarvoor het thans van rechtswege vervallen Beschermd natuurmonument was aangewezen (zie onderstaand kader voor de tekst uit het aanwijzingsbesluit). Toetsing vindt daarbij evenwel onverminderd plaats op grond van het nationale regime voor Beschermd natuurmonumenten en vergt dus geen toetsing aan het N2000 regime.

Hiervoor is getoetst of het verkeerslawaaï na snelheidsverhoging de vogelwaarden kan verstoren en/of stikstofdepositie een negatieve invloed heeft op het leefgebied van de in het aanwijzingsbesluit genoemde vogelsoorten (zie onderstaand kader). De meeste broedvogelsoorten zijn in meer of mindere mate gevoelig voor geluid. Van de soorten gemeld in het aanwijzingsbesluit zijn alleen paapje (in H4010A, H7120, H7110A/B) en roodborsttapuit (in H4010A) gevoelig voor stikstofdepositie. De herpetologische waarden zijn niet gevoelig voor geluid of stikstofdepositie. Een effect op de herpetologische kenmerken kan derhalve op voorhand uitgesloten worden.

Beschrijving faunistische kenmerken uit het aanwijzingsbesluit Witterveld als Beschermd natuurmonument

2.3. Fauna

Als fourageer- en pleistergelegenheid is het beschermd natuurmonument voor veel vogels van belang, onder andere voor de soorten Ruigpootbuizerd, Blauwe kiekendief, Water- en Houtsnip en Klapekster. Deze laatste schaarse soort is te beschouwen als een rustindicator. Voorts zijn er enkele waarnemingen bekend van de Kraanvogel.

De broedvogelbevolking van het beschermd natuurmonument is rijk en representatief voor vochtige heidegebieden, de aanwezigheid van deze specifieke vogelsoorten is van grote betekenis. Van de soorten Wulp, Roodborsttapuit, Paapje, Kneu, Boompieper, Sprinkhaanrietzanger en Geelgors komen relatief veel broedparen voor. Op gedeelten met open water komen Dodaars, Wintertaling, Slobeend en Bergeend als broedvogels voor. In totaal zijn er ongeveer zestig soorten broedvogels.

Naast algemeen voorkomende zoogdieren zijn Hermelijn, Wezel en Bunzing aangetroffen.

Ook in herpetologisch opzicht is het gebied van grote betekenis; zo bevindt zich er een zeer grote, vitale populatie van de Adder. Voorts komen in het beschermd natuurmonument Gladde slang en Heikikker voor.

4.3 Toetsing effecten geluid

Er zijn voor dit gebied geen N2000 soorten aangewezen, waardoor toetsing op het aspect geluid hiervoor niet relevant is.

Het Beschermd natuurmonument Witterveld was wel aangewezen voor enkele geluidgevoelige vogelsoorten.

Om het effect van de van de voorgenomen snelheidsverhoging op de geluidintensiteit in het Beschermd natuurmonument te kunnen beoordelen is voor de te onderscheiden snelheidsregimes en rekening houdende met het type wegdek (ZOAB, e.d.) bepaald wat de maximale toename aan geluid is (zie § 3.3). Hieruit is naar voren gekomen dat die toename altijd ruim onder de 1 dB(A) ligt voor de relevante wegtrajecten en er daardoor geen sprake zal zijn van een aantoonbaar effect op de relevante soorten. Verstoring van de geluidgevoelige soorten in het gebied ten gevolge van de voorgenomen snelheidsverhoging is daarom op voorhand uitgesloten.

4.4 Toetsing effecten stikstofdepositie

Kritische depositiewaarden en achtergronddepositie

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft in samenwerking met het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) kaarten gemaakt van de stikstofdepositie in Nederland (GDN kaarten genoemd). Deze kaarten geven een beeld van de grootschalige stikstofdepositie in Nederland, zowel voor het verleden als de toekomst (tot en met 2030) en hebben een resolutie van 1 km bij 1 km. Ze bevatten de bijdragen van de emissies van alle bronnen in binnen- en buitenland, dus inclusief de (geprognosticeerde) verkeersbijdrage (hier verder Totale depositie genoemd). Een vergelijking van de GDN kaarten met de KDW geeft inzicht in de ligging van al dan niet overbelaste habitattypen binnen Natura 2000-gebieden.

Voor de voorliggende voortoets zijn vooral de delen van het Natura2000-gebied van belang waarop het wegverkeer nog een relevante bijdrage aan de stikstofdepositie heeft (tot ca. 3 km van de weg). Dit komt overeen met het gebied waarvoor AERIUS berekeningen van de ver-

keersbijdrage zijn uitgevoerd. Voor alle habitattypen binnen dit gebied is de oppervlakte gewogen gemiddelde totale depositie berekend door de GDN kaarten in GIS te projecteren op de beschikbare habitatkaarten (zoals gebruikt in AERIUS, EI&I augustus, 2011).

Kritische depositiewaarde en (oppervlaktegewogen) gemiddelde totale depositie (mol/ha/jaar) op de gevoelige habitattypen binnen ca. 3km van de weg. Rood is KDW overschreden, groen is KDW niet overschreden.

		KDW	2010	2015	2020
habitatype					
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	1300	1187	1166	1096
H4030	Droge heiden	1100	1177	1154	1084
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	400	1150	1122	1052
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	400	1200	1180	1110
H7120	Herstellende hoogvenen	400	1162	1138	1068
H91D0	Hoogveenbossen	1800	1189	1166	1096

Verkeersbijdrage stikstofdepositie

In onderstaande tabellen zijn de gemiddelde (oppervlaktegewogen) en de maximale verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op de gevoelige habitattypen binnen ca. 3km van de weg weergegeven voor de referentiesituatie (2012) en de toekomstige situatie zonder (autonoom) en na invoering van een permanent snelheidsregime van 130 km/uur. Deze tabel is tot stand gekomen door de rekenresultaten voor stikstofdepositie uit AERIUS te projecteren op de habitatkaarten en het oppervlakte gewogen gemiddelde verkeersbijdrage te berekenen. De gemiddelde waarden geven in relatie tot de instandhoudingsdoelstellingen in principe het beste inzicht in de trend van stikstofdepositie afkomstig van het verkeer en de mogelijke effecten daarvan.

Gemiddelde stikstofdepositie (mol/ha/jaar) als gevolg van wegverkeer op de gevoelige habitattypen. Rood betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur > verkeersbijdrage referentie 2012. Groen betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur ≤ verkeersbijdrage referentie 2012. Daarnaast is de autonome situatie in 2013, 2015 en 2020 weergegeven.

		2012	2013	2015	2020	2013	2015	2020
habitatype		ref	autonoom	autonoom	autonoom	130	130	130
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	7,2	7,7	8,0	5,6	8,4	8,8	6,2
H4030	Droge heiden	7,5	8,0	8,3	5,7	8,8	9,1	6,3
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	6,7	7,6	9,7	4,0	8,3	10,7	4,4
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	6,1	6,9	8,7	3,7	7,5	9,5	4,2
H7120	Herstellende hoogvenen	6,9	7,5	8,2	4,4	8,2	9,0	4,9
H91D0	Hoogveenbossen	7,0	7,5	8,5	4,5	8,2	9,2	4,9

Om inzichtelijk te krijgen of de hierboven weergegeven gemiddelde (oppervlaktegewogen) depositie na invoering van de snelheidsverhoging afdoende representatief is voor de beoordeling van het aspect stikstof, is tevens per habitatype bezien of lokaal sprake kan zijn van noemenswaardig hogere toenames aan depositie. Daartoe is in onderstaande tabel per habitatype de maximale verkeersbijdrage aan depositie weergegeven voor de referentiesituatie (2012) en de toekomstige situatie zonder (autonoom) en na invoering van een permanent snelheidsregime van 130 km/uur. Op basis daarvan is per habitatype de maximaal berekende toename aan depositie tengevolge van de snelheidsverhoging af te leiden die (zeer) lokaal - op de kortste afstand van de snelweg met AERIUS is berekend. Voor zover de maximaal berekende toename noemenswaardig afwijkt zal in de toetsing nader worden ingegaan op de ruimtelijke spreiding in de toename aan stikstofdepositie tengevolge van de snelheidsverhoging.

Voor de habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen komen geen noemenswaardige verschillen naar voren in de toename van de maximale en gemiddelde depositiewaarden.

Voor deze habitattypen kan de verandering in de gemiddelde depositiewaarden ten gevolge van de snelheidsverhoging daarom als representatief worden gezien voor de verandering in het gehele gebied.

Maximale stikstofdepositie (mol/ha/jaar) als gevolg van wegverkeer op de gevoelige habitattypen.
Rood betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur > verkeersbijdrage referentie 2012.
Groen betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur ≤ verkeersbijdrage referentie 2012.
Daarnaast is de autonome situatie in 2013, 2015 en 2020 weergegeven.

		2012	2013	2015	2020	2013	2015	2020
habitatype		ref	autonoom	autonoom	autonoom	130	130	130
H4010A	Vochtige heiden (hogere zandgronden)	13,9	14,5	13,9	10,6	16,1	15,5	11,9
H4030	Droge heiden	17,2	18,0	17,3	13,2	20,1	19,3	15,0
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	6,8	7,7	9,8	4,0	8,4	10,7	4,4
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	6,2	7,0	8,9	3,9	7,7	9,7	4,3
H7120	Herstellende hoogvenen	10,9	11,4	11,3	8,9	12,6	12,4	9,8
H91D0	Hoogveenbossen	10,4	10,9	10,4	8,8	12,0	11,6	9,7

Toetsing

H4010A (vochtige heide)

Uit de vergelijking tussen KDW (1300 mol N/ha/jaar) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van het habitatype H4010A in geen van de berekeningsjaren wordt overschreden. Uit de stikstofberekeningen blijkt dat ten opzichte van 2012 als gevolg van het wegverkeer inclusief snelheidsverhoging een toename van stikstofdepositie wordt verwacht van 1,2 mol/ha/jaar in 2013. In 2015 wordt als gevolg van het wegverkeer inclusief snelheidsverhoging ten opzichte van 2012 een toename van de stikstofdepositie van 1,6 mol/ha/jr verwacht. In 2020 ligt de verkeersbijdrage van stikstofdepositie inclusief snelheidsverhoging met 1 mol/ha/jaar onder het niveau van 2012. Ten opzichte van de autonome situatie is de verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (permanent) 130km/u maximaal 0,8 mol/ha/j in 2015.

Voor het habitatype geldt een behouddoelstelling van oppervlak en kwaliteit. De KDW wordt in alle berekeningsjaren onderschreden. De verminderde afname tengevolge van het invoeren van het nieuwe snelheidsregime is in de betreffende peiljaren 2013, 2015 en 2020 zeer beperkt (maximaal 0,8 mol in 2015). Hierdoor en vanwege de zeer beperkte en tijdelijke toename van stikstofdepositie van het wegverkeer ten opzichte van 2012 is sprake van een niet waarneembaar ecologisch effect en kunnen (significante) effecten op de instandhoudingsdoelen van dit habitatype als gevolg van de snelheidsverhoging op voorhand uitgesloten worden.

H4030 Droge heide

Uit de vergelijking tussen KDW (1100 mol N/ha/jaar) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van het habitatype H4030 in 2010 en 2015 beperkt wordt overschreden en niet meer in 2020. Uit de stikstofberekeningen blijkt dat als gevolg van het wegverkeer inclusief snelheidsverhoging in 2013 en 2015 een toename van de stikstofdepositie wordt verwacht van respectievelijk 1,3 en 1,6 mol N/ha/jaar ten opzichte van de referentie 2012. In 2020 ligt ondanks de snelheidsverhoging de stikstofdepositie met 1,2 mol/ha/jaar onder het niveau van 2012. Ten opzichte van de autonome situatie is de verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (permanent) 130km/u maximaal 0,8 mol/ha/j in 2015.

Voor het habitatype geldt een behouddoelstelling van oppervlak en kwaliteit. De verminderde afname tengevolge van het invoeren van het nieuwe snelheidsregime is in de betreffende peiljaren 2013, 2015 en 2020 zeer beperkt (maximaal 0,8 mol in 2015). De voor de komende jaren voorziene daling in de achtergronddepositie (zie tabel met weergave ontwikkeling totale depositie) is veel sterker dan de geringe en tijdelijke toename van de depositie als gevolg van het

wegverkeer inclusief snelheidsverhoging, waardoor deze daling niet in gevaar komt. De geringe en tijdelijke toename van stikstofdepositie is bovendien zeer gering in vergelijking tot de KDW die in 2020 ook niet langer wordt overschreden. Hierdoor is sprake van een niet waarneembaar ecologisch effect en kunnen (significante) effecten op de instandhoudingsdoelen van dit habitatype als gevolg van de snelheidsverhoging op voorhand uitgesloten worden.

H7110A, H7110B, H7120 hoogveen

De instandhoudingsdoelstellingen voor hoogveenlandschap (H7110A) en voor herstellend hoogveen H7120 dienen in samenhang te worden getoetst. Voor H7110A geldt namelijk een uitbreidingsdoel- en verbeteringsdoelstelling. Herstellend hoogveen mag volgens de doelstelling in oppervlak afnemen ten gunste van hoogveenlandschap. De locaties met H7120 dienen daarom als potentiële uitbreidingslocaties voor H7110A te worden gezien. Voor heideveentjes H7110B geldt een behoudsdoelstelling.

Uit de vergelijking tussen KDW (400 mol/ha/jaar; op grond van publicatie Bobbink, 2010, mogelijk iets hogere KDW) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van het habitatype H7110A, H7110B, H7120 in alle jaren sterk wordt overschreden. In 2013 en 2015 ligt de verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie ter hoogte van deze habitattypen (en potentiële uitbreidingslocaties H7110A) tengevolge van de snelheidsverhoging 1,6 mol tot 4 mol/ha/jaar hoger dan in de referentiesituatie 2012. In 2020 is hier niet langer sprake van. Ten opzichte van de autonome situatie is de hoogste gemiddelde verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (permanent) 130km/u 1 mol/ha/j in 2015 (voor type H7110A).

Gelet op de al overbelaste situatie, de toename aan depositie in 2015 ten opzichte van 2012 en de zeer sterke gevoeligheid van deze (deels) prioritaire habitattypen kunnen significante effecten van de snelheidsverhoging niet op voorhand uitgesloten worden. Het effect van stikstofdepositie dient nader onderzocht te worden in een vervolgoets.

H91D0 Hoogveenbossen

Uit de vergelijking tussen KDW (1800 mol N/ha/jaar) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van het habitatype Hoogveenbossen in geen van de berekeningsjaren wordt overschreden. Uit de stikstofberekeningen blijkt dat ten opzichte van 2012 als gevolg van het wegverkeer inclusief snelheidsverhoging een toename van stikstofdepositie wordt verwacht van 1,2 mol/ha/jaar in 2013. In 2015 wordt als gevolg van het wegverkeer inclusief snelheidsverhoging ten opzichte van 2012 een toename van de stikstofdepositie van 2,2 mol/ha/jaar verwacht. In 2020 ligt de verkeersbijdrage van stikstofdepositie inclusief snelheidsverhoging met 2,1 mol/ha/jaar onder het niveau van 2012. Ten opzichte van de autonome situatie is de verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (permanent) 130km/u maximaal 0,7 mol/ha/j in 2015.

Voor het habitatype geldt een behouddoelstelling van oppervlak en kwaliteit. De KDW wordt in alle berekeningsjaren onderschreden. De verminderde afname tengevolge van het invoeren van het nieuwe snelheidsregime is in de betreffende peiljaren 2013, 2015 en 2020 zeer beperkt (maximaal 0,7 mol in 2015). Hierdoor en vanwege de beperkte en tijdelijke toename van stikstofdepositie van het wegverkeer ten opzichte van 2012 is sprake van een niet waarneembaar ecologisch effect en kunnen (significante) effecten op de instandhoudingsdoelen van dit habitatype als gevolg van de snelheidsverhoging op voorhand uitgesloten worden.

Soorten

Enkele vogelsoorten gemeld in het aanwijzingsbesluit Beschermd Natuurmonument Witterveld zijn afhankelijk van heideterreinen en/of hoogveenlandschap en daarmee indirect ook gevoelig voor stikstofdepositie. Paapje is stikstofgevoelig in H4010A, H7120 en H7110A/B. Roodborsttapuit is alleen gevoelig in H4010A..Aangezien effecten van stikstofdepositie op droge heide en natte heide zijn uit te sluiten, zijn effecten op de roodborsttapuit eveneens uitgesloten. Aangezien effecten op de hoogveentypen niet op voorhand zijn uit te sluiten, dient in een vervolgoets nog bezien te worden of eventuele effecten op de hoogveenhabitattypen *H7110A, H7110B, H7120* eveneens indirect effect kunnen hebben op het paapje.

4.5 Cumulatieve effecten

Bij de berekening van verkeerscijfers die als basis hebben gediend voor de geluid- en stikstofberekeningen is rekening gehouden met de toekomstige wegenprojecten waarvoor een besluit is genomen. Voor dit wegtraject betreft dit de verdubbeling van de N33.

Er is specifiek navraag gedaan bij de provincie Drenthe of er nog plannen of projecten in de omgeving van het gebied zijn die nog niet zijn uitgevoerd en die een negatieve invloed kunnen hebben op de instandhoudingdoelstellingen. Hieruit zijn verschillende vergunningen naar voren gekomen die in de periode 2008-2012 zijn verleend. Een aantal van deze projecten (o.a. calamiteiten route TT en het houden van grootschalige auto- en motorsportevenementen) bleek reeds uitgevoerd, zodat de eventuele invloed van deze projecten reeds is meegenomen in de referentiesituatie. Overigens was er bij deze projecten ook geen sprake van effecten van stikstofdepositie, of andere effecten die van invloed zijn op de instandhoudingsdoelstellingen voor H7110A, H7110B of H7120. Recent zijn ook een aantal vergunningen verleend voor veehouderijbedrijven in de regio. Op grond van het provinciale beleid ten aanzien van ammoniakuitstoot in de landbouw wordt aangenomen dat er in de directe omgeving van stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden ten aanzien van ammoniakuitstoot sprake is van een stand-still situatie. Per saldo wordt gestreefd naar een vermindering van de stikstofuitstoot door gerichte maatregelen van de betreffende agrarische bedrijven. Deze vinden plaats binnen het wettelijk kader van landelijke en provinciale wet- en regelgeving.

Naar aanleiding van de op de ontwerp-verkeersbesluiten ingebrachte zienswijzen bleken daarnaast de navolgende ontwikkelingen relevant te kunnen zijn voor de cumulatie.

FlorijnAs

De FlorijnAs is het belangrijkste ontwikkelingsgebied van de gemeente Assen. Tot 2030 vinden hier de meeste ontwikkelingen plaats die de groei naar 80.000 inwoners faciliteren. Binnen de FlorijnAs zijn zes samenhangende deelprojecten gedefinieerd, waaronder ook Assen Zuid, waar ontwikkeling van het werklandschap deel van uitmaakt (maar ook infrastructuur (knooppunt A28) en verdubbelde N33 en een Toeristisch Recreatieve Zone aan de zuidkant van Assen). Voor deze voorgenomen ontwikkeling is een structuurvisie opgesteld, alsmede een passende beoordeling voor mogelijke effecten op de relevante Natura 2000 gebieden.

Om de effecten van stikstofdepositie in beeld te brengen zijn stikstofberekeningen uitgevoerd voor de ontwikkeling van de FlorijnAs in zijn geheel. Hieruit blijkt dat de stikstofdepositie als gevolg van de FlorijnAs in 2030 voor het Natura 2000 gebied Witterveld afneemt ten opzichte van de huidige situatie. Hieronder wordt ingegaan op het Werklandschap Assen-Zuid waarvoor als onderdeel van de FlorijnAs in het kader van het daarvoor vastgestelde bestemmingsplan een meer concrete passende beoordeling is uitgevoerd. Voor de andere deelprojecten is hiervan geen sprake en is derhalve nog geen sprake van concrete besluitvorming die voor een beoordeling op cumulatieve effecten van belang is.

Werklandschap Assen-Zuid:

De gemeente Assen heeft het voornemen om in het gebied tussen de A28, de N33 en de spoorlijn Hoogeveen-Assen een bedrijventerrein van 100 hectare bruto te realiseren. In het zogenoemde Werklandschap Assen-Zuid zal tot 2020 ongeveer 60 hectare netto bedrijventerrein worden ontwikkeld. Het daartoe opgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid is vastgesteld op 27-10-11. Het Werklandschap Assen-Zuid is een deelproject van de FlorijnAs, waarvoor onder de Crisis- en Herstelwet een structuurvisie is vastgesteld op 27 oktober 2011. Voor het bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid is een besluit MER opgesteld. Dit besluit MER is een nadere uitwerking van het plan MER voor het structuurplan stadsrandzone en is toegespitst op het bestemmingsplan Werklandschap Assen-Zuid. Ten aanzien van het Werklandschap Assen-Zuid speelt in de periode tot 2020 de eerste fase die wordt ontwikkeld aan de noordzijde van het plangebied direct aansluitend aan de noordelijke aansluiting op de verknoping van de A28 en de N33. Hiervoor is in het kader van het opgestelde bestemmingsplan een passende beoordeling als onderdeel van de besluit MER opgesteld. Daarbij zijn depositieberekeningen voor stikstof voor het Natura 2000-gebied Witterveld uitgevoerd. Daaruit valt op te maken dat de eerste fase geen toename van de depositie tot gevolg heeft op het Natura

2000 gebied Witterveld en in zoverre niet kan leiden tot cumulatieve effecten met de snelheidsverhoging op dit wegtraject.

Navraag bij de gemeente Assen heeft daarnaast geleerd dat vanaf donderdag 22 augustus 2012 in het kader van het Werklandschap Assen-Zuid drie ontwerp-plannen ter inzage zijn gelegd, te weten:

- Ontwerp bestemmingsplan Aansluiting Assen TT en oefenterrein Baggelhuizen
- Ontwerp uitwerkingsplan Hoofdontsluiting
- Ontwerp-exploitatieplan Werklandschap Assen-Zuid 2012

Voor wat betreft de mogelijke effecten daarvan voor Natura 2000 gebieden, wordt daarbij verwezen naar de in het kader van FlorijnAs respectievelijk het Werklandschap Assen-Zuid uitgevoerde passende beoordelingen. Deze plannen voor het aanleggen van de infrastructuur zijn namelijk reeds in die eerdere passende beoordelingen meegenomen. Nu op basis van beide passende beoordelingen is geoordeeld dat deze ontwikkelingen niet kunnen leiden tot cumulatieve effecten met de snelheidsverhoging op dit wegtraject, gaat dit tevens op voor deze recent ter inzage gelegde plannen.

Er zijn geen andere plannen of projecten bekend die in de regio tot een toename van stikstofdepositie leiden.

Geconcludeerd kan worden dat er geen sprake is van cumulatieve effecten waarmee bij de vervolgoets rekening moet worden gehouden.

4.6 Voorlopige conclusie

Op grond van de uitgevoerde voortoets kan niet op voorhand geconcludeerd worden dat significante effecten vanwege een toename van stikstofdepositie op voorhand zijn uit te sluiten waar het betreft de habitattypen H7110A, H7110B en H7120 (*hoogvenen*). Voor deze habitattypen is daarom een vervolgoets nodig. Hierbij dient tevens gekeken te worden naar indirecte effecten van stikstofdepositie op het paapje. Effecten op overige waarden waarvoor Witterveld is aangewezen kunnen, zoals hiervoor is gebleken op basis van de voortoets, worden uitgesloten.

4.7 Vervolgoets

In deze vervolgoets wordt op basis van de nader beschikbare informatie omtrent het Natura 2000-gebied gezien of significante gevolgen kunnen worden uitgesloten, dan wel dat hiervoor mogelijkere wijs maatregelen noodzakelijk zijn.

4.8 Instandhoudingsdoelstellingen

In onderstaande tabel zijn de instandhoudingsdoelstellingen weergegeven van de natuurwaarden waarop significante effecten op basis van de voortoets voor permanent 130 km/uur niet op voorhand uitgesloten konden worden.

De instandhoudingsdoelstellingen en gevoeligheid van het Natura 2000-gebied. Voor gevoelige habitattypen is de KDW (mol/ha/jaar) weergegeven.

Instandhoudingsdoelstellingen		Doelst. Opp.vl.	Doelst. Kwal.	Doelst. Pop.	Draagkracht aantal paren	Draagkracht aantal vogels	Effecten geluid	Effecten stikstof
Habitattypen								
H7110A	*Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	>	>				NG	400
H7110B	*Actieve hoogvenen (heideveentjes)	=	=				NG	400
H7120	Herstellende hoogvenen	= (<)	>				NG	400

* Prioritaire habitats

Legenda

=	Behoudsdoelstelling
>	Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
=(<)	Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering Gevoelig voor geluid van wegverkeer of stikstofdepositie
G	Waar de KDW-waarde bekend is, is deze ingevuld, op basis van het rapport van Bal.
BG	Beperkt gevoelig voor geluid van wegverkeer of stikstofdepositie
NG	Niet gevoelig voor het geluid van wegverkeer of stikstofdepositie

4.9 Kansen en knelpunten

De informatie uit deze paragraaf is gebaseerd op de kansen en knelpunten analyse van Kiwa (2007), beschikbaar via de website van het ministerie van EI&I.

Een te lage en te sterk fluctuerende waterstand vormt het voornaamste knelpunt voor het Witterveld. Nu sloten en greppels binnen het gebied gedempt zijn, wordt dit vooral veroorzaakt door ontwatering direct buiten het gebied vanuit landbouw en vanaf het TT terrein. Er treedt ook eutrofiëring op. Onduidelijk is of dit optreedt via instroom van eutrafent oppervlaktewater of door toestroming van vermist grondwater. Door de hoge ligging van het landbouwgebied aan de west- en noordwestzijde kunnen beide processen optreden.

H7110A Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)

Het habitatype Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) komt voor in het deel met onvergraven hoogveen. Het komt in matig grote oppervlakte in het gebied voor, in matige tot goede kwaliteit. Er zijn potenties voor uitbreiding van de oppervlakte. Er zijn goede potenties voor kwaliteitsverbetering en uitbreiding van de oppervlakte door ontwikkeling vanuit H7120, wanneer in de omgeving maatregelen in de waterhuishouding worden genomen.

Knelpunten:

- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door ontwatering in omgeving buiten Natura 2000-gebied. Maatregelen om dit tegen te gaan worden deels gedekt in bestaande plannen: buffering TT-circuit, kwelscherm zuidzijde en maatregelen LI-Laaghalen.
- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door sloten en greppels in Natura 2000-gebied. Dit knelpunt is al grotendeels opgelost door het dempen van sloten en greppels.

H7110B Actieve hoogvenen (heideveentjes)

Actieve hoogvenen (heideveentjes) komt voor in de pingoruïnes. In de slenk begint het subtype zich te ontwikkelen. Het komt met een klein oppervlak matig tot goed ontwikkeld voor. Er zijn potenties voor uitbreiding van het oppervlak.

Knelpunten:

- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door ontwatering in omgeving buiten Natura 2000-gebied. Maatregelen om dit tegen te gaan worden deels gedekt in bestaande plannen: buffering TT-circuit en kwelscherm zuidzijde.
- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door sloten en greppels in Natura 2000-gebied. Dit knelpunt is al grotendeels opgelost door het dempen van sloten en greppels.

H7120 Herstellende hoogvenen

In het Witterveld beslaat dit type zo'n 10 % van het gebied. Het type is over een redelijke oppervlakte aanwezig met een goede tot matige kwaliteit.

Knelpunten:

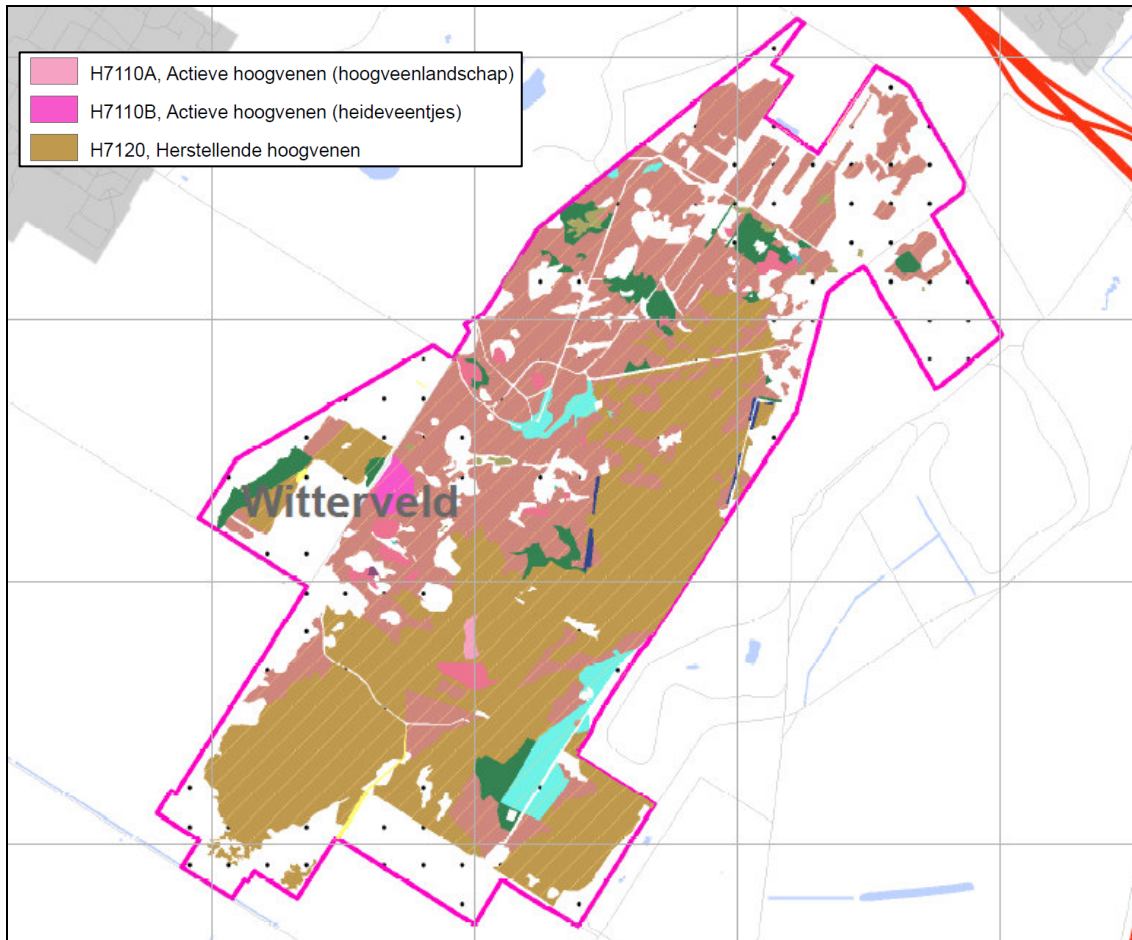
- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door ontwatering in omgeving buiten Natura 2000-gebied. Maatregelen om dit tegen te gaan worden deels gedekt in bestaande plannen: buffering TT-circuit, kwelscherm zuidzijde en maatregelen LI-Laaghalen.

- Verlaging en vergroting fluctuatie waterstand door sloten en greppels in Natura 2000-gebied. Dit knelpunt is al grotendeels opgelost door het dempen van sloten en greppels.
- Toename bos door successie en weinig beheer. Binnen bestaande plannen wordt verwijdering van opslag niet gedekt. Wel wordt er begraasd.

Op grond van het voorgaande is duidelijk dat een te lage en te sterk fluctuerende waterstand het voornaamste knelpunt vormt voor het Witterveld.

4.10 Beheerplan

Het opstellen van het beheerplan van Witterveld moest bij het uitvoeren van deze toets nog beginnen. Onderstaande habitattypenkaart is de kaart welke is gebruikt als onderlegger voor de stikstofdepositieberekeningen in AERIUS (bron EL&I, september 2011). Het toont de actuele verspreiding van H7110A, H7110B en H7210 in Witterveld.

Ligging habitattypen H7110A, H7110B en H7210 in Witterveld. Rechtsonder een stukje van de A28.

4.11 Toetsing effecten stikstofdepositie

In onderstaande tabellen is de ontwikkeling van de totale (achtergrond) depositie en de verkeers-bijdrage in de huidige situatie (referentie 2012) en de situatie na invoering van een permanent snelheidsregime van 120 km/uur - 130 km/uur inzichtelijk gemaakt.

Kritische depositiewaarde en (oppervlaktegewogen) gemiddelde totale depositie (mol/ha/jaar) op de gevoelige habitattypen binnen ca. 3km van de weg. Rood is KDW overschreden, groen is KDW niet overschreden.

		KDW	2010	2015	2020
habitatype					
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	400	1150	1122	1052
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	400	1200	1180	1110

H7120	Herstellende hoogvenen	400	1162	1138	1068
-------	------------------------	-----	------	------	------

Gemiddelde stikstofdepositie (mol/ha/jaar) als gevolg van wegverkeer op de gevoelige habitattypen. Rood betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur > verkeersbijdrage referentie 2012. Groen betekent verkeersbijdrage bij permanent 130 km/uur ≤ verkeersbijdrage referentie 2012. Daarnaast is de autonome situatie in 2013, 2015 en 2020 weergegeven.

		2012	2013	2015	2020	2013	2015	2020
habitatype		ref	autonoom	autonoom	autonoom	130	130	130
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	6,7	7,6	9,7	4,0	8,3	10,7	4,4
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	6,1	6,9	8,7	3,7	7,5	9,5	4,2
H7120	Herstellende hoogvenen	6,9	7,5	8,2	4,4	8,2	9,0	4,9

Uit de vergelijking tussen KDW (400 mol/ha/j) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van de habitattypen in alle jaren sterk wordt overschreden, maar dat er wel sprake is van een daling van de overschrijding in de periode 2010-2020. In 2013 ligt de verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op deze habitattypen (en potentiële uitbreidingslocaties H7110A) 1,3 mol/ha/jaar tot 1,6 mol/ha/jaar hoger dan in de referentiesituatie 2012. In 2015 ligt de verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op deze habitattypen (en potentiële uitbreidingslocaties H7110A) nog wat hoger met 2,1 mol/ha/jaar tot 4 mol/ha/jaar ten opzichte van de referentiesituatie. In 2020 ligt de verkeersbijdrage, ondanks de snelheidsverhoging, bij alle drie de habitattypen onder het niveau van 2012. De daling van de stikstofdepositie ten opzichte van 2012 ligt dan tussen de 1,9 mol/ha/jaar en 2,3 mol/ha/jaar. Ten opzichte van de autonome situatie is de verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (permanent) 130km/u maximaal 1 mol/ha/j in 2015 (voor type H7110A). Hieruit blijkt dat de stijging in 2015 en 2013 ten opzichte van 2012 geen direct gevolg is van de snelheidsverhoging maar van een autonome ontwikkeling. Om die reden is primair nagegaan of die autonome ontwikkeling ook in de verkeerscijfers terug komt. De gehanteerde verkeerscijfers voor de periode 2010-2015-2020 laten een continue stijging zien van ca. 1,5% per jaar, zonder piek in 2015. De stijging in 2015 ten opzichte van 2013 is dan ook niet herleidbaar tot een autonome groei van het verkeer. Het is vermoedelijk een gevolg van specifieke meteorologische omstandigheden in 2015 of andere niet verkeersgerelateerde modelparameters. Om die reden is het niet reëel deze toename in 2015 in de beoordeling te betrekken, in die zin dat er vanuit kan worden gegaan dat de toename in 2013 de hoogste toename weergeeft ten opzichte van het referentiejaar 2012.

De instandhoudingdoelstellingen voor hoogveenlandschap (H7110A) en voor herstellend hoogveen H7120 dienen in samenhang te worden getoetst. Voor H7110A geldt namelijk een uitbreidingsdoel en verbeteringsdoelstelling. Herstellend hoogveen mag volgens de doelstelling in oppervlak afnemen ten gunste van hoogveenlandschap. De locaties met herstellend hoogveen H7120 dienen daarom als potentiële uitbreidingslocaties voor H7110A te worden gezien. Voor heideveentjes H7110B geldt een behoudsdoelstelling. Het habitatype actieve hoogvenen is vooral aanwezig in de vorm van *hoogveenlandschap* (subtype A). Herstel van de kwaliteit is volgens het Aanwijzingsbesluit goed mogelijk, samen met een oppervlakte-uitbreiding op plaatsen waar nu nog het habitatype herstellende hoogvenen (H7120) voorkomt. Het subtype actieve hoogvenen, *heideveentjes* (subtype B), komt over een klein oppervlak voor in het zuidwesten van het gebied.

Uit de kansen en knelpuntenanalyse en het aanwijzingsbesluit komt naar voren dat het voornaamste knelpunt ligt op het gebied van hydrologie (een te lage en te sterk fluctuerende waterstand). Ondanks de genoemde knelpunten is er in een deel van het gebied hoogvenen aanwezig van goede kwaliteit en is er potentie voor verbetering van de kwaliteit en uitbreiding van het oppervlakte hoogveenlandschap (H71140 A). Daarnaast is sprake van een beperkte en tijdelijke (tot uiterlijk 2020) toename van de stikstofdepositie en een zeer beperkte verminderde afname tengevolge van de snelheidsverhoging. Voor duurzaam herstel is echter, gelet op de forse overschrijding van de KDW, eveneens een daling van de stikstofdepositie nodig. Gezien de forse overschrijding van de KDW, het feit dat (deels) sprake is van prioritaire habitats en er geen inzicht bestaat in de reële depositie tengevolge van de snelheidsverhoging in 2015, is een signi-

ficant effect in het licht van de doelstellingen voor H7110A, H7110B, H7120 daarom niet met zekerheid uit te sluiten.

Paapje

Aangezien effecten op de hoogveentypen niet met zekerheid zijn uit te sluiten zijn ook effecten op het leefgebied van het paapje niet met zekerheid uit te sluiten.

4.12 Invoeren variabel regime in plaats van permanent

Op grond van de uitgevoerde effectbeoordeling kan niet geconcludeerd worden dat significante effecten op voorhand zijn uit te sluiten voor de habitattypen H7110A, H7110B en H7120. Hieronder wordt bezien of door het invoeren van een variabel snelheidsregime in plaats van permanent 130 km/uur de mate van uitstoot van stikstof tengevolge van de snelheidsverhoging zodanig afneemt dat alsnog significante effecten kunnen worden uitgesloten. In onderstaande tabel is de verkeersbijdrage bij een variabel snelheidsregime afgezet tegen de referentiesituatie. Daarbij is volledigheidshalve ondanks de nadrukkelijk daarbij gemaakte kanttekening (zie vorige pagina) ook de depositie voor 2015 inzichtelijk gemaakt.

Gemiddelde stikstofdepositie (mol/ha/jaar) als gevolg van wegverkeer op de gevoelige habitattypen. Rood betekent verkeersbijdrage bij variabel (var) 130 km/uur > verkeersbijdrage referentie 2012. Groen betekent verkeersbijdrage bij variabel 130 km/uur ≤ verkeersbijdrage referentie 2012. Daarnaast is de autonome situatie in 2013, 2015 en 2020 weergegeven.

		2012	2013	2015	2020	2013	2015	2020
habitatype		ref	autonoom	autonoom	autonoom	var 130	var 130	var 130
H7110A	Actieve hoogvenen (hoogveenlandschap)	6,7	7,6	9,7	4,0	7,9	10,1	4,1
H7110B	Actieve hoogvenen (heideveentjes)	6,1	6,9	8,7	3,7	7,1	9,0	3,9
H7120	Herstellende hoogvenen	6,9	7,5	8,2	4,4	7,8	8,6	4,6

Uit de vergelijking tussen KDW (400 mol/ha/j) en achtergronddepositie blijkt dat de KDW van de habitattypen in alle jaren sterk wordt overschreden, maar dat er wel sprake is van een daling van de overschrijding in de periode 2010-2020. In 2013 ligt de verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op deze habitattypen (en potentiële uitbreidingslocaties H7110A) 0,9 mol/ha/jaar tot 1,2 mol/ha/jaar hoger dan in de referentiesituatie 2012. In 2015 ligt de verkeersbijdrage aan de stikstofdepositie op deze habitattypen (en potentiële uitbreidingslocaties H7110A) nog wat hoger met 1,7 mol/ha/jaar tot 3,4 mol/ha/jaar ten opzichte van de referentiesituatie. In 2020 ligt de verkeersbijdrage, ondanks de snelheidsverhoging, bij alle drie de habitattypen onder het niveau van 2012. De daling van de stikstofdepositie ten opzichte van 2012 ligt dan tussen de 2,2 mol/ha/jaar en 2,6 mol/ha/jaar. Voor de stijging in 2015 ten opzichte van 2013 is hiervoor aangegeven dat deze niet herleidbaar is tot een autonome groei van het verkeer. Het is om die reden dan ook niet reëel deze toename in 2015 in de beoordeling te betrekken, in die zin dat er vanuit kan worden gegaan dat de toename in 2013 de hoogste toename weergeeft ten opzichte van het referentiejaar 2012. Met het invoeren van een variabel in plaats van een permanent snelheidsregime (120/130 km/uur) op de A28 wordt die toename in 2013 zodanig beperkt, dat hiermee ook de onduidelijkheid omtrent de reële depositie in 2015 wordt ondervangen. Het hieronder weergegeven zeer beperkte verschil (0,1 mol/ha/j) in de verminderde toename tussen 2013 en 2015 vormt een bevestiging hiervan. Er zal sprake zijn van een zeer beperkte en tijdelijke toename ten opzichte van 2012.

Ten opzichte van de autonome situatie is de verminderde afname tengevolge van het invoeren van een snelheidsverhoging van (variabel) 130km/u zeer gering met 0,3 mol N/ha/jaar in 2013 en 0,4 mol/ha/j in 2015. In 2020 is deze verminderde afname gedaald tot nog maar 0,1 tot 0,2 mol/ha/j. De snelheidsverhoging heeft een niet noemenswaardige invloed op de daling van de verkeersbijdrage en is in feite ecologisch niet relevant. De gewenste daling komt tengevolge van de snelheidsverhoging niet in gevaar.

Een te lage en te sterk fluctuerende waterstand is het belangrijkste knelpunt voor uitbreiding en verbetering van hoogveen in het Witterveld. De snelheidsverhoging heeft hierop geen invloed. Ondanks deze knelpunten is er in een deel van het gebied hoogveen aanwezig van goede kwaliteit en is er potentie voor verbetering van de kwaliteit en uitbreiding van het oppervlakte hoogveenlandschap (H71140 A). Gezien deze ecologisch goede potenties, de vanwege de door te voeren snelheidsverlaging zeer beperkte en tijdelijke toename aan depositie en de ecologisch niet relevante verminderde afname vanuit het wegverkeer als gevolg van invoering van een variabel snelheidsregime (120/130 km/uur) op de A28, zijn significante effecten op de instandhoudingsdoelen van deze habitattypen (H7110A, H7110B, H7120) uitgesloten.

Paapje

Aangezien effecten van een dynamisch snelheidsregime van 120/130 km/uur op de hoogveenhabitattypen met zekerheid zijn uit te sluiten zijn ook effecten op het leefgebied van het paapje uit te sluiten.

4.13 Eindconclusie

Op grond van de uitgevoerde natuurtoets kan geconcludeerd worden dat (significante) negatieve effecten als gevolg van een snelheidsverhoging op de A28, traject Assen Noord West (Pittloseweg) - viaduct Hooghalen, voor een variabel snelheidsregime van 120 km/uur overdag en 130 km/uur in de avond en nacht, zijn uit te sluiten.

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

Kijk voor meer informatie op
www.rijkswaterstaat.nl
of bel 0800 - 8002
(ma t/m zo 06.00 - 22.30 uur, gratis)